

Ewolucja hodowli lasu w oparciu o badania naukowe

Stanisław Drozdowski¹, Krzysztof Rostek²

¹Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Instytut Nauk Leśnych, Katedra Hodowli Lasu
(stanislaw_drozdowski@sggw.edu.pl)

²Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych, Wydział Hodowli Lasu (krzysztof.rostek@lasy.gov.pl)

Jednocześnie z powstaniem planowego leśnictwa datuje się początek rozwoju hodowli lasu, która jak każda nauka stosowana ewoluowała wraz z ze zmieniającymi się uwarunkowaniami gospodarki leśnej w środowisku fizycznym, gospodarczym i społecznym. W rozwoju hodowli lasu można zaobserwować dwa główne nurty jeden oparty na wzorcach rolniczych oraz drugi określany mianem hodowli lasu bliskiej naturze. Hodowla lasu oparta o wzorce rolnicze zapewniała wysoką produktywność drzewostanów i dostarczała wysokiej jakości użytków drzewnych. W dużej mierze to właśnie temu nurtowi hodowli lasu zawdzięczamy powstanie i rozwój nasiennictwa, szkółkarstwa i selekcji leśnej, metod odnawiania lasu z wykorzystaniem siewu nasion i sadzenia drzew oraz metod pielęgnowania dostosowanych do biologii gatunku i fazy rozwojowej drzewostanu. Drugi nurt, hodowli lasu bliskiej naturze, powstał jako alternatywa dla wzorców rolniczych, które nadmiernie schematyzowały i upraszczały budowę lasu, co wywołało wśród leśników potrzebę „powrotu do natury”. W tym celu sformułowano zasady zorientowanego biologicznie zagospodarowania lasu z wykorzystaniem naturalnych procesów w odnawianiu lasu oraz kształtowaniu wielogeneracyjnych i zróżnicowanych wiekowo drzewostanów dostosowanych składem gatunkowym do siedliska. Tej drodze zawdzięczamy rozwój ekologii lasu oraz powstanie rębni złożonych naśladujących naturalne procesy odnawiania z wykorzystaniem samosiewu i procesów sukcesyjnych.

Załamaniem odporności i stabilności lasów o uproszczonej budowie, zagospodarowywanych na wzorcach rolniczych nastąpiło w latach osiemdziesiątych XX wieku. Po wielu latach susz, szkód od wiatru, gradacji owadów, występowania epifitoz, w warunkach przemysłowych zanieczyszczeń powietrza, wody i gleby nastąpiło intensywne zjawisko zamierania lasów. W drugim nurcie, pomimo szczytnych założeń ideowych gospodarki opartej na prawach natury zaobserwowano, że nie wszystkie ambitne cele takiego zagospodarowania zostały zrealizowane. Przede wszystkim bardzo trudne okazało się uzyskanie i utrzymanie w dłuższym czasie drzewostanów mieszanych. Główną tego przyczyną była konkurencja międzygatunkowa, która generowała koszty pielęgnowania lasu konieczne do zapewnienia przeżycia mniej konkurencyjnym gatunkom drzew. Jeśli zaniechano pielęgnacji to naturalny rozwój drzewostanu zmierzał ku dominacji niewielkiej liczby najbardziej konkurencyjnych gatunków drzew, tworzących stosunkowo jednorodny drzewostan. Z tych względów w latach dziewięćdziesiątych XX wieku powstała nowa koncepcja w zagospodarowaniu lasu – trwale zrównoważona, wielofunkcyjna gospodarka leśna – łącząca obydwie (wzorce rolnicze, prawa natury) drogi rozwoju, którą oparto na trzech głównych filarach: ekologicznym, ekonomicznym i społecznym. Ten model tzw. ekologicznej gospodarki oparty na kompromisie pomiędzy najważniejszymi funkcjami lasu obowiązuje do dnia dzisiejszego, generując częste konflikty pomiędzy interesariuszami, którzy chcą

dominacji jednej, z ich punktu widzenia najważniejszej, funkcji lasu (np. ochrona naturalnych procesów i biotopów rzadkich gatunków, lasy o dominującej funkcji społecznej, lasy jako źródło cennego drewna użytkowego, ...). Również z tego powodu jest obecnie coraz silniej promowany model leśnictwa polegający na separacji funkcji, czyli lasów zdominowanych jedną funkcją, co w pewnym sensie powoduje powrót do korzeni wcześniejszego podziału wzorców w hodowli lasu (plantacyjna uprawa drzew, lasy bliskie naturze). Obecna dyskusja o dalszym rozwoju hodowli lasu toczy się w warunkach obserwowanych zmian klimatycznych, cyklicznych susz, wzrastającego zagrożenia pożarowego, utraty bogactwa gatunkowego, pojawiania się nowych patogenów i szkodników, wpływu partycypacji społeczeństwa na zarządzanie lasami oraz rosnących potrzeb rynku drzewnego. W nowelizacji Zasad Hodowli Lasu (2023) oparto się na ewolucyjnym rozwoju trwale zrównoważonej gospodarki leśnej, z jednej strony promując odnowienia naturalne, sukcesyjne modele rozwoju lasu i rębnie złożone (hodowla bliska naturze), a z drugiej odnawianie z sadzenia i pielęgnacją drzewostanów (wzorce rolnicze) w celu zapewnienia wysokiej różnorodności gatunkowej, adaptacji do zmian środowiskowych i trwałości wielofunkcyjnych lasów. Dzisiejsze decyzje w wyborze wzorców hodowli lasu będą wpływały na zdolność lasów do pełnienia wszystkich funkcji, zarówno tych naturalnych jak i kształtowanych w kolejnych trudnych do przewidzenia dziesięcioleciach. Bieżąca dyskusja o modelu polskiego leśnictwa skłania do głębszych refleksji – quo vadis hodowla lasu?